

กฎหมายธุรกิจ

Business Law

วีระชัย บุญเพ็ง

95.-

กฎหมายธุรกิจ (Business Law)

รหัสวิชา 30001 - 1055

หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน

ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

เรียบเรียงโดย
วีระชัย บุญเพ็ง

กฎหมายธุรกิจ (Business Law)

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับบุคคล นิติกรรม หนังสือ เอกเทศสัญญาที่สำคัญ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ฝากทรัพย์สิน ยืม ค้ำประกัน จำนอง จำนำ ตัวแทน นายหน้า ประนีประนอม การพนันชั้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ตัวเงิน หุ้นส่วนและบริษัท สมาคม กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และกฎหมายการทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

วีระชัย บุญเพ็ง.

กฎหมายธุรกิจ.-- กรุงเทพฯ : วังอักษร, 2563.
268 หน้า.-- (-).

1. กฎหมายธุรกิจ. I. ชื่อเรื่อง.

346.065

ISBN 978-616-495-152-5

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย...

วัง อักษร

บริษัท วังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร. 0-2472-3293-5 โทรสาร 0-2891-0742 Mobile 08-8585-1521

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร e-Mail : wangaksorn9@gmail.com

www.wangaksorn.com

ID Line : @wangaksorn

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2563

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทฯ เท่านั้น ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้เป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย โดยบริษัทวังอักษร จำกัด มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

คำนำ

วิชากฎหมายธุรกิจ รหัสวิชา 30001 - 1055 หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพ พื้นฐาน ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563 และนำเสนอเนื้อหาที่เข้าใจง่าย มีลำดับขั้นตอน มีภาพประกอบ และแบบฝึกหัดท้ายบท เพื่อให้นักศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจเพิ่มเติม โดยผู้เขียนได้บริหารสาระการเรียนรู้แบ่งเป็น 12 บทเรียน และได้จัดการจัดการเรียนรู้/แผนการสอนที่มุ่งเน้นฐานสมรรถนะ (Competency Based) และการบูรณาการ (Integrated) ตรงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา คำอธิบายรายวิชา ในแต่ละบทเรียน มุ่งให้ความสำคัญ ส่วนที่เป็นความรู้ ทฤษฎี หลักการ กระบวนการ และส่วนที่เป็นทักษะประสบการณ์ เร่งพัฒนาบทบาทของผู้เรียนเป็นผู้จัดการแสวงหาความรู้ (Explorer) เป็นผู้สอนตนเองได้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และบทบาทของผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้จัดการชี้แนะ (Teacher Roles) จัดสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อความสนใจเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-investigator) จัดห้องเรียนเป็นสถานที่ทำงานร่วมกัน (Learning Context) จัดกลุ่มเรียนรู้ให้รู้จักทำงานร่วมกัน (Grouping) ฝึกการยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน สามารถนำไปความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ โดยจะต้องมีความเชื่อมั่น ความซื่อสัตย์ (Trust) และเหนือสิ่งอื่นใด เป็นคนดีทั้งกาย วาจา ใจ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification System) สอดคล้องตามมาตรฐานอาชีพ (Occupational Standard) สร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำลังแรงงาน การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานระดับชาติ (National Benchmarking) และการวิเคราะห์หน้าที่การทำงาน (Functional Analysis) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมทุกสาขาอาชีพ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่สนามการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

หากหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ ผู้เขียนขอมอบด้วยความระลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา ครู อาจารย์ผู้สอนทุกท่าน ที่ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้เขียนไว้ ณ โอกาสนี้

วีระชัย บุญเพ็ญ

สารบัญ

บทที่ 1 บุคคล

บุคคลธรรมดา	2
สิ่งซึ่งประกอบเป็นสภาพบุคคล	7
ความสามารถของบุคคล	12
นิติบุคคล	18
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	21

บทที่ 2 นิติกรรม สัญญา

เหตุการณ์ธรรมดากับเหตุการณ์ในกฎหมาย	25
ความหมายของนิติกรรม	26
ประเภทของนิติกรรม	27
ความสมบูรณ์ของนิติกรรม	28
ความบกพร่องของการแสดงเจตนา	29
ผลทางกฎหมายของการแสดงเจตนา	36
โมฆะกรรม	38
โมฆียะกรรม	40
เงื่อนไขและเงื่อนไขเวลา	44
ความหมายของสัญญา	48
การก่อให้เกิดสัญญา	48
การเกิดสัญญา	52
ประเภทของสัญญา	52
มัดจำและเบี้ยปรับ	53
การเลิกสัญญา	54
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	58

บทที่ 3 หัน

ความหมายของหัน	64
ผลของหัน	67
กำหนดเวลาชำระหนี้	67
การผิดนัดของลูกหนี้	68

ข้อแก้ตัวของลูกหนี้	69
ผลของการที่ลูกหนี้ผิดนัด	69
การผิดนัดของเจ้าหนี้	70
ข้อแก้ตัวของเจ้าหนี้	71
ผลของการที่เจ้าหนี้ผิดนัด	71
การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัย	72
การบังคับชำระหนี้	73
การควบคุมทรัพย์สินของลูกหนี้	75
การรับช่วงสิทธิ	77
สิทธิยึดเหนี่ยว	77
การโอนสิทธิเรียกร้อง	78
ความระงับแห่งหนี้	81
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	88

บทที่ 4 ซื้อขาย แลกเปลี่ยน

ลักษณะของสัญญาซื้อขาย	92
ประเภทของสัญญาซื้อขาย	93
ทรัพย์สินที่นำมาซื้อขาย	94
แบบของสัญญาซื้อขาย	94
หลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี	95
สถานที่จดทะเบียนซื้อขาย	96
ค่าฤชาธรรมเนียมในการทำสัญญาซื้อขาย	96
การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย	97
หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย	98
สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อ	102
การซื้อขายเฉพาะบางอย่าง	103
สัญญาแลกเปลี่ยน	107
ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาซื้อขาย มาใช้กับสัญญาแลกเปลี่ยน	108
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	109

บทที่ 5 เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ

สัญญาเช่าทรัพย์	113
หลักเกณฑ์ในการทำสัญญาเช่า	114
กำหนดระยะเวลาในการเช่าทรัพย์	114
หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่า	115
หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เช่า	115

ความระงับของสัญญาเช่าทรัพย์สิน	116
สัญญาเช่าซื้อ	116
แบบของสัญญาเช่าซื้อ	117
ความระงับของสัญญาเช่าซื้อ	117
ผลของการเลิกสัญญาเช่าซื้อ	118
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	119

..... **บทที่ 6** **จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับชน** **122**

ความหมายจ้างแรงงาน	123
ลักษณะของสัญญาจ้างแรงงาน	123
สิทธิและหน้าที่ของลูกจ้าง	124
สิทธิและหน้าที่ของนายจ้าง	124
ความระงับแห่งสัญญาจ้างแรงงาน	125
ความหมายจ้างทำของ	127
ลักษณะของสัญญาจ้างทำของ	127
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจ้าง	127
สิทธิและหน้าที่ของผู้ว่าจ้าง	128
ความระงับแห่งสัญญาจ้างทำของ	129
ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาจ้างแรงงาน	
และสัญญาจ้างทำของ	130
สัญญารับชน	130
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	134

..... **บทที่ 7** **ยืม ฝากทรัพย์สิน ค่าประกัน** **137**

สัญญายืม	138
สัญญายืมใช้คงรูป	138
สัญญายืมใช้สิ้นเปลือง	142
การกู้ยืมเงิน	143
หลักเกณฑ์การกู้ยืมเงิน	143
การคิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืม	144
การคิดดอกเบี้ยทบต้น	145
การรับสิ่งของแทนเงินที่กู้ยืม	145
สัญญาฝากทรัพย์สิน	146
ลักษณะสำคัญของสัญญาฝากทรัพย์สิน	146
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับฝากทรัพย์สิน	147
สิทธิและหน้าที่ของผู้ฝากทรัพย์สิน	148

อายุความเกี่ยวกับการฝากทรัพย์สิน	149
สัญญาค้ำประกัน	149
ลักษณะของสัญญาค้ำประกัน	150
แบบของสัญญาค้ำประกัน	150
ลักษณะของหนี้ที่จะค้ำประกันได้	150
ผู้รับเงื่อนไข	151
ผู้ค้ำประกันหลายคน	151
ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน	151
สิทธิของผู้ค้ำประกัน	153
ความระงับสิ้นไปของสัญญาค้ำประกัน	154
สัญญาจำนอง	154
ลักษณะของสัญญาจำนอง	155
ทรัพย์สินที่จำนองได้	155
การทำสัญญาจำนอง	156
การจำนองทรัพย์สินหลายสิ่ง	
เพื่อประกันหนี้รายเดียว	157
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนอง	159
สิทธิและหน้าที่ของผู้จำนอง	159
การบังคับจำนอง	160
ความระงับสิ้นไปของสัญญาจำนอง	162
สัญญาจำนำ	163
ลักษณะของสัญญาจำนำ	164
ทรัพย์สินที่จำนำเป็นประกันหนี้ได้	164
การจำนำสิทธิซึ่งมีตราสาร	165
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำ	166
สิทธิและหน้าที่ของผู้จำนำ	166
การบังคับจำนำ	167
ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาจำนำ	168
ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาจำนอง	
และสัญญาจำนำ	168
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	169

..... **บทที่ 8** **ตัวแทน นายหน้า ประนีประนอม** **173**

ยอมความ และพนันขันต่อ	173
ลักษณะของสัญญาตัวแทน	174
วิธีการตั้งตัวแทน	175
ประเภทของตัวแทน	175
คุณสมบัติของตัวการและตัวแทน	176

หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนต่อตัวการ	177
หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวการต่อตัวแทน	178
ความรับผิดชอบของตัวการต่อบุคคลภายนอก	178
ความรับผิดชอบของตัวแทนต่อบุคคลภายนอก	179
ความระงับของสัญญาตัวแทน	179
ผลแห่งความระงับแห่งสัญญาตัวแทน	180
ตัวแทนค้าต่าง	180
สัญญานายหน้า	182
ลักษณะของสัญญานายหน้า	182
คำบำเหน็จนายหน้า และค่าใช้จ่าย ที่นายหน้าได้ออกไป	183
หน้าที่และความรับผิดชอบของนายหน้า	183
ความระงับแห่งสัญญานายหน้า	183
อายุความเรียกค่านายหน้า	184
สัญญาประนีประนอมยอมความ	184
ชนิดของสัญญาประนีประนอมยอมความ	185
อายุความของสัญญาประนีประนอม ยอมความ	185
การพินัยชนต่อ	185
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	187

บทที่ 9 บัญชีเดินสะพัด และตัวเงิน	190
บัญชีเดินสะพัด	191
ตัวเงิน	193
ลักษณะของตัวเงิน	193
บทบัญญัติทั่วไปของตัวเงิน	193
คู่สัญญาในตัวเงิน	195
ประเภทของตัวเงิน	196
ตัวแลกเงิน	196
ตัวสัญญาใช้เงิน	202
เช็ค	204
อายุความฟ้องร้องตัวเงิน	208
ตัวเงินปลอม ตัวเงินที่มีการแก้ไข ตัวเงินถูกลัก ตัวเงินหาย	209
ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค	211
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	213

บทที่ 10 ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม	216
สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท	217
ประเภทของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท	217
ห้างหุ้นส่วนสามัญ	218
ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล	222
ห้างหุ้นส่วนจำกัด	225
บริษัทจำกัด	227
บริษัทมหาชนจำกัด	235
สมาคม	236
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	241

บทที่ 11 ทรัพย์สินทางปัญญา	245
ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม	246
ลิขสิทธิ์	248
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	252

บทที่ 12 ธุรกิจทางอิเล็กทรอนิกส์	253
ความหมายธุรกิจทางอิเล็กทรอนิกส์	255
สาระสำคัญในการทำธุรกรรม ทางอิเล็กทรอนิกส์	255
ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์	257
ธุรกิจบริการเกี่ยวกับธุรกรรม ทางอิเล็กทรอนิกส์	259
คณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์	259
แบบทดสอบกิจกรรมฝึกทักษะ	261

บรรณานุกรม	262
-------------------	------------

บทที่... 1

บุคคล

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. ศึกษาลักษณะบุคคลธรรมดา
2. บอกลักษณะสิ่งประกอบเป็นสภาพบุคคล
3. อธิบายความสามารถของบุคคล
4. ยกตัวอย่างนิติบุคคล
5. จัดประเภทของนิติบุคคล

บทที่...

1

บุคคล

บุคคล คือ สิ่งที่สามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย ดังนั้นสิ่งใดก็ตาม ถ้ามีสิทธิ และหน้าที่ตามที่ยกกฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ถือว่าเป็นบุคคล

บุคคลตามกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. บุคคลธรรมดา
2. นิติบุคคล

บุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดา ได้แก่ คนหรือมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ ไม่จำกัดเพศ อายุ หรือความผิดปกติของร่างกายแต่อย่างใด

การเริ่มต้นการมีสภาพบุคคล

ประมวลกฎหมายและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารก ...” จากบทบัญญัตินี้ การเริ่มสภาพบุคคลตามกฎหมายต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

1. การคลอดและ
2. การอยู่รอดเป็นทารก

ดังนั้น ทารกที่ยังไม่คลอดจึงไม่มีสภาพบุคคล หรือทารกที่คลอดแล้วแต่เสียชีวิต ก็จะไม่มีความสภาพบุคคลตามกฎหมาย

คำว่า **“คลอด”** คือ การที่ทารกพ้นจากช่องคลอดมารดาโดยไม่มีอวัยวะส่วนใดติดอยู่ จะตัดสายสะดือหรือไม่ ไม่เป็นข้อสำคัญ และการผ่าตัดเพื่อทำคลอดก็อยู่ในความหมายนี้ด้วย

คำว่า **“อยู่รอดเป็นทารก”** คือ การที่คลอดออกมามีชีวิต สิ่งที่ต้องมีชีวิต ได้แก่ การหายใจ ไม่ว่าจะเป็นการหายใจด้วยตนเอง หรือการช่วยเหลือของแพทย์

ผลของการมีสภาพบุคคล จะทำให้ทารกมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ความสามารถในการใช้สิทธิของทารกอาจถูกจำกัดไม่สามารถใช้สิทธิเช่นบุคคลปกติ

สิทธิทางกฎหมายของทารกในครรภ์มารดา

โดยหลักทั่วไปทารกในครรภ์มารดา ยังไม่ถือว่าเป็นสภาพบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่สามารถมีสิทธิหรือหน้าที่ในทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรค 2 บัญญัติว่า “ทารกในครรภ์มารดา ก็จะสามารถจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่” ตามบทบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์มารดา แม้ทารกยังไม่มีสภาพบุคคล ก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ภายในเงื่อนไขที่ว่าเมื่อมีการคลอด และมีชีวิตรอดอยู่ เช่น สิทธิที่จะมีบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภรรยาชาย หรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี” จากบทบัญญัตินี้ แสดงให้เห็นว่าทารกในครรภ์มารดาและเกิดมาในขณะหญิงเป็นภรรยาชาย หรือเกิดมาภายใน 310 วันนับแต่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นทารกนั้นเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามี เช่น นางสมศรีเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของนายสมชาย ทั้งคู่ได้จดทะเบียนหย่ากันถือว่าเป็นการสิ้นสุดการสมรส ถ้าภายใน 310 วันนับแต่วันหย่า นางสมศรีได้คลอดบุตร ตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายให้สันนิษฐานว่าเด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของนายสมชาย ผู้เคยเป็นสามี

วันเกิดของบุคคล

วันเกิดถือว่าเป็นวันเริ่มสภาพของบุคคล เมื่อมีคนเกิดในบ้านกฎหมายกำหนดให้เจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งท้องที่ที่เกิดหรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ในโอกาสแรกภายในสิบห้าวันนับแต่เกิดในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนด ให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่สามารถแจ้งได้ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 18 เมื่อมีการแจ้งเกิดบุคคลจึงทราบวัน เดือน ปีเกิดของตน แต่ในบางกรณีครอบครัวอยู่ห่างไกลจากความเจริญไม่ได้แจ้งว่าบุตรของตนเกิดเมื่อใด เมื่อมีปัญหาทางกฎหมายเกิดขึ้น ทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือทางกฎหมายอาญา การรู้วันเกิดของบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งมีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอาญา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. เมื่อบุคคลมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ
2. ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากสมรสนั้นทำเมื่อฝ่ายชายมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ และฝ่ายหญิงมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์
3. ผู้เยาว์มีสิทธิทำนิติกรรมได้เมื่ออายุ 15 ปีบริบูรณ์
4. บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่บุคคลนั้นจะต้องมีอายุต่ำกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี

กฎหมายอาญา

1. เด็กอายุยังไม่เกิน 10 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ
2. เด็กอายุเกินกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการ เช่น ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก
3. เด็กอายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กนั้น ในอันที่จะวินิจฉัยสมควรลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรลงโทษก็ให้จัดการตามที่กฎหมายกำหนด แต่ถ้าศาลเห็นสมควรพิพากษาลงโทษ ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง
4. เด็กอายุตั้งแต่ 18 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

การนับอายุของบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 บัญญัติว่า ”การนับอายุของบุคคล ให้เริ่มนับแต่วันเกิด ในกรณีที่รู้ว่าเกิดในเดือนใดแต่ไม่รู้วันเกิด ให้นับวันที่หนึ่งแห่งเดือนนั้นเป็นวันเกิด แต่ถ้าพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใด ให้นับอายุบุคคลนั้นตั้งแต่วันต้นปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด” จากบทบัญญัตินี้ พิจารณาได้ดังนี้

1. ถ้าไม่ทราบว่าคุณคนนั้นเกิดวันที่ใด แต่ทราบเดือนและปีที่เกิด ให้ถือว่าบุคคลนั้นเกิดวันที่ 1 แห่งเดือนนั้น เช่น นายมานะเกิดเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 แต่ไม่ทราบวันเกิด ให้ถือว่านายหนุ่มเกิดวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563
2. ถ้าไม่ทราบวัน เดือน ที่เกิด แต่ทราบปีที่เกิด ให้ถือวันต้นปีแห่งปฏิทินเป็นวันเกิด วันต้นปีแห่งปฏิทินของประเทศไทยในสมัยก่อนใช้ปฏิทินหลวงถือเอาวันที่ 1 เมษายน เป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวง ต่อมาเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2483 ได้มีการประกาศ ให้ถือวันที่ 1 มกราคม เป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวง

โดยให้มีผลนับจากวันประกาศไปอีก 30 วัน ดังนั้นบุคคลที่เกิดก่อนวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ถ้ากำหนดให้คำนวณเป็นปีต้องถือวันที่ 1 เมษายน เป็นวันต้นปี และถ้าเกิดตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ให้ถือวันต้นปี คือ 1 มกราคม เช่น นายเอกราชทราบวันเกิดปี พ.ศ. 2480 แต่ไม่ทราบวัน และเดือน เช่นนี้ถือว่านายเอกราช เกิดวันที่ 1 เมษายน หรือถ้าบุคคลใดทราบวันเกิดปี พ.ศ. 2562 แต่ไม่ทราบวัน เดือนเกิด เช่นนี้ถือว่าเกิดวันที่ 1 มกราคม

การสิ้นสุดสภาพบุคคล

ป.พ.พ. มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย” เมื่อบุคคลถึงแก่ความตาย ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมตกไปยังทายาทของผู้รับมรดก ตั้งแต่วันที่บุคคลผู้นั้นตาย เว้นแต่ตามกฎหมาย หรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย

การสิ้นสุดสภาพบุคคลตามกฎหมาย มี 2 กรณี คือ

1. การตาย หมายถึง การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยธรรมชาติไม่ว่าด้วยสาเหตุใด สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องตัดสินว่าบุคคลใดตาย ประกอบด้วย 3 ประการ คือ สมองหยุดทำงาน ไม่หายใจ และหัวใจหยุดเต้น เมื่อบุคคลใดตาย สิทธิ และหน้าที่ของบุคคลนั้นจะสิ้นสุดลงไป และในกรณีที่บุคคลถึงแก่ความตายพร้อมกันในเหตุอันตรายเป็นร่วมกัน ถ้าเป็นการพันวิสัยที่จะกำหนดได้ว่าบุคคลใดตายก่อนหรือตายหลังให้ถือว่าตายพร้อมกัน

2. การสาบสูญ หมายถึง การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย แม้ความจริงบุคคลนั้นอาจยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่รู้ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร ถ้าศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ต้องถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย

หลักเกณฑ์ของการเป็นคนสาบสูญ มี 2 กรณี คือ

1. กรณีธรรมดา กำหนดว่าถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เป็นระยะเวลาติดต่อกันนานถึง 5 ปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ เมื่อศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วให้โฆษณาคำสั่งของศาลลงในราชกิจจานุเบกษา การสั่งให้เป็นคนสาบสูญเป็นดุลยพินิจของศาล

2. กรณีพิเศษ ให้ลดระยะเวลาลงเหลือ 2 ปี ได้แก่

1) นับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงครามและหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว เช่น ไปรบตามชายแดน เป็นต้น

2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลายหรือสูญหายไป เช่น เรืออับปาง เครื่องบินตก เป็นต้น

3) นับวันที่เหตุอันตรายเป็นชีวิตนอกระบบที่ระบุไว้ในข้อ 1) หรือข้อ 2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น เช่น แผ่นดินถล่ม เหตุจลาจล เป็นต้น

ผลของการเป็นคนสาบสูญ

ป.พ.พ. มาตรา 62 บัญญัติ “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61”

จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่าเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลใดสาบสูญแล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายทรัพย์สินที่มีอยู่ถือเป็นกองที่ทายาทพึงใช้สิทธิจัดการได้ตามกฎหมาย และการเป็นคนสาบสูญนั้นให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนด 5 ปี หรือ 2 ปี แล้วแต่กรณี มิใช่วันที่ศาลสั่งหรือวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เช่น นายแดงหายไปจากบ้าน เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2558 โดยไม่ส่งข่าวให้ทางบ้านทราบแต่อย่างใด ต่อมาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ภรรยาได้ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้นายแดงเป็นคนสาบสูญ ศาลพิจารณาแล้วสั่งให้นายแดงเป็นสาบสูญเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2563 และโฆษณาคำสั่งเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2563 เช่นนี้ถือว่านายแดงเป็นคนสาบสูญตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2563 อันเป็นวันแรกเมื่อระยะเวลา 5 ปี ได้ครบกำหนด

ข้อพิจารณา เหตุใดจึงถือเอาวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2563 แทนที่จะถือวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563 เพราะ ป.พ.พ. มาตรา 193/3 กำหนดไว้ว่าถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน

การถอนคำสั่งสาบสูญ

การถอนคำสั่งสาบสูญมี 2 กรณี คือ

1. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ เช่น กลับมายังภูมิลำเนา มีคนพบเห็นหรือแจ้งข่าวมาให้ทราบ
2. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญได้ตายแล้ว แต่ตายผิดจากเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คือไปจากวันที่ครบกำหนด 5 ปี หรือ 2 ปี แล้วแต่กรณี

ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลถอนคำสั่งสาบสูญ

1. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ
2. ผู้มีส่วนได้เสียกับบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ
3. พนักงานอัยการ

ผลของการที่ศาลสั่งถอนคำสั่งسابสูญ

เมื่อศาลมีคำสั่งถอนคำสั่งให้เป็นسابสูญแล้วจะมีผลดังนี้

1. การถอนคำสั่งนั้นไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำโดยสุจริต ในระหว่างตั้งแต่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนسابสูญจนถึงวันถอนคำสั่งนั้น เช่น นายแดงได้รับมรดกเป็นรถยนต์ 1 คัน จากการที่นายดำถูกศาลสั่งให้เป็นسابสูญ ภายหลังโดยสุจริตได้ขายรถคันดังกล่าวให้กับนายเขียว ดังนี้ เมื่อนายดำกลับมาจะเพิกถอนสัญญาซื้อขายรถยนต์ระหว่างนายแดงกับนายเขียวไม่ได้
2. บุคคลที่ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนسابสูญแต่ต้องเสียสิทธิของตนไป เพราะสั่งถอนคำสั่งแสดงسابสูญนั้นต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलगแก้ตนอยู่ เช่น นายสมชายได้รับมรดกเป็นเงินสด 100,000 บาท จากการที่นายสมบัติถูกศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญ ภายหลังนายสมบัติกลับมาเงินเหลือเพียง 1,000 บาท ดังนี้ นายสมชายต้องคืนเงินให้กับนายสมบัติ เท่าที่เหลืออยู่ แต่ถ้าใช้หมดนายสมชายไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสมบัติ

สิ่งซึ่งประกอบเป็นสภาพบุคคล

เมื่อบุคคลเกิดมามีสภาพบุคคลแล้วย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้ตามกฎหมาย ซึ่งความแตกต่างของบุคคลกฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

สัญชาติ

สัญชาติ หมายถึง ข้อผูกมัดบุคคลไว้กับประเทศบุคคลสัญชาติใดจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ต่อประเทศที่ตนมีสัญชาติ การได้สัญชาติมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. การได้สัญชาติโดยการเกิด

1.1 หลักสายโลหิต หมายถึง บุคคลที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่มีสัญชาติไทย ย่อมได้สัญชาติไทย ย่อมได้สัญชาติไทยไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

1.2 หลักดินแดน หมายถึง บุคคลเกิดในราชอาณาจักรไทยย่อมมีสัญชาติไทยยกเว้น บิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย

2. การได้สัญชาติหลังการเกิด

2.1 จากการสมรส เช่น หญิงต่างด้าวสมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

2.2 จากการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

2.3 จากการขอกลับคืนสัญชาติไทย

ชื่อ

ชื่อ หมายถึง คำที่ใช้เรียกบุคคลว่าเป็นใคร มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายอย่างไร ตาม พ.ร.บ. ชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 กำหนดไว้ดังนี้

1. **ชื่อตัว** หมายถึง ชื่อประจำบุคคล
2. **ชื่อรอง** หมายถึง ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว
3. **ชื่อสกุล** หมายถึง ชื่อประจำวงศ์สกุล ชื่อสกุลได้มาโดยผลของกฎหมาย บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏบุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา

หลักเกณฑ์การตั้งชื่อตัวและชื่อรอง

1. ต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินีหรือราชทินนาม
2. ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคายหรือมีเจตนาในทางทุจริต
3. ชื่อรองต้องไม่พ้องกับชื่อสกุลของคนอื่นเว้นแต่เป็นกรณีที่คู่สมรสใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งหรือกรณีบุตรใช้ชื่อสกุลเดิมของบิดาหรือมารดาเป็นชื่อรองของตน

หลักเกณฑ์การตั้งชื่อสกุล

1. ไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธยหรือพระนามของพระราชินี
2. ไม่พ้องหรือมุ่งหมาย หรือให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตน ของบุพการี หรือผู้สืบสันดาน
3. ไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์
4. ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย
5. มีพยัญชนะไม่เกินกว่าสิบพยัญชนะ เว้นแต่เป็นกรณีใช้ราชทินนามเป็นชื่อสกุล

หลักเกณฑ์การใช้ชื่อสกุลของคู่สมรส

1. คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกันหรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน การตกลงจะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้ ข้อตกลงจะเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้ ซึ่งจะทำให้คู่สมรสเลือกใช้ชื่อสกุลได้ 4 แบบ คือ ชายใช้ชื่อสกุลชาย หญิงใช้ชื่อสกุลหญิง หรือชายใช้ชื่อสกุลชาย หญิงใช้ชื่อสกุลชาย หรือชายใช้ชื่อสกุลหญิง หญิงใช้ชื่อสกุลหญิง หรือชายใช้ชื่อสกุลหญิง หญิงใช้ชื่อสกุลชาย
2. เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลเพิกถอนการสมรส คู่สมรสที่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายต้องกลับไปใช้นามสกุลเดิมของตน
3. เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายให้ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่และใช้นามสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไปแต่เมื่อจะสมรสใหม่ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

การเปลี่ยนชื่อบุคคล

ชื่อบุคคลนี้อาจเปลี่ยนได้ 2 กรณี คือ

1. **การเปลี่ยนชื่อโดยเจตนา** สามารถทำได้โดยยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เมื่อนายทะเบียนพิจารณาเห็นสมควรก็จะอนุญาตและออกหนังสือสำคัญแสดงการเปลี่ยนชื่อให้ สำหรับการเปลี่ยนชื่อสกุล ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนกลาง

2. **การเปลี่ยนชื่อโดยผลของกฎหมาย** เช่น บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม หญิงหม้ายโดยการหย่าให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน เป็นต้น

การคุ้มครองชื่อ

แม้ว่าชื่อบุคคลจะประกอบด้วย ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล ก็ตามที่ชื่อเหล่านั้นจะซ้ำกันย่อมเป็นไปได้ ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้ชื่อบุคคลที่มีการซ้ำซ้อนถูกนำไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย กฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองชื่อบุคคลไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 18 บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในการที่จะนามอันชอบที่จะใช้ได้นั้น ถ้ามีบุคคลอื่นโต้แย้งก็ดี หรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของนามนั้นต้องเสื่อมเสียประโยชน์ เพราะการที่มีผู้อื่นมาใช้นามเดียวกัน โดยมีได้รับอำนาจให้ใช้ก็ดี บุคคลผู้เป็นเจ้าของนามจะเรียกให้บุคคลนั้นระงับความเสียหายก็ได้ ถ้าและเป็นที่ยังวิตกว่าต้องเสียหายอยู่สืบไป จะร้องขอสั่งห้ามก็ได้” กรณีนี้แยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

1. กรณีบุคคลอื่นโต้แย้งในการใช้ชื่อของเรา เช่น นายปัญญา เลิศประเสริฐศรี ถูกโต้แย้งว่าใช้ชื่อสกุลของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้านายปัญญา เลิศประเสริฐศรี พิสูจน์ได้ว่ามีสิทธิใช้ชื่อสกุลโดยถูกต้อง ก็จะได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 18

2. กรณีบุคคลใช้ชื่อของเราแล้วก่อให้เกิดความเสียหาย หรือเสื่อมประโยชน์ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 7391/2541 ได้วินิจฉัยว่า การที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยนำคำว่า “เจ้าสาว” ซึ่งเป็นชื่อและเครื่องหมายทางการค้าของโจทก์ไปใช้ประกอบกิจการร้านจำหน่ายสินค้าของจำเลยโดยไม่มีสิทธิเป็นการละเมิดต่อสิทธิของโจทก์นั้น โจทก์มีสิทธิฟ้องให้จำเลยระงับการกระทำและชำระค่าเสียหาย นอกจากการคุ้มครองชื่อบุคคลแล้วกฎหมายยังคุ้มครองสิ่งที่แสดงออกถึงกิจการของบริษัท ห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคลอื่น ๆ ในการประกอบการค้าอีกด้วยตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2535 ซึ่งมีการกำหนดโทษไว้สำหรับผู้ที่ทำการปลอมเครื่องหมายการค้าหรือเลียนแบบเครื่องหมายการค้าไว้ด้วย

จาก 2 กรณีดังกล่าวผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิดังนี้ คือ

1. ร้องขอต่อศาลสั่งให้ระงับความเสียหายโดยกระทำการต่าง ๆ เช่น ประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ให้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง หรือชดเชยค่าเสียหายเป็นเงิน

2. ร้องขอให้ศาลสั่งห้ามการใช้ชื่อ ถ้าเห็นว่าบุคคลที่เอาชื่อของเราไปใช้โดยไม่มีสิทธิอื่นจะทำให้เราได้รับความเสียหาย

ภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา หมายถึง ถิ่นที่อยู่ของบุคคลตามกฎหมาย การที่กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องกับที่อยู่ของบุคคลก็เพื่อประโยชน์ในการจำแนกบุคคลได้ชัดเจนนอกเหนือจากการมีชื่อ

ประโยชน์ของภูมิลำเนา

1. เรื่องการฟ้องคดี ตามหลักทั่วไปแล้วโจทก์ต้องฟ้องร้องจำเลยต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา ยกเว้นการฟ้องเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้ฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาล
2. เรื่องการسابสูญ การที่จะฟ้องขอต่อศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญต้องปรากฏว่าบุคคลต้องไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่
3. เรื่องการชำระหนี้ กรณีไม่กำหนดให้ชำระหนี้เป็นที่ใด กฎหมายกำหนดให้ลูกหนี้ทำการชำระหนี้ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้
4. การส่งคำคู่ความ เอกสาร หรือหมายเรียกพยาน ต้องส่ง ณ ภูมิลำเนาของพยาน

ประเภทของภูมิลำเนา

1. ภูมิลำเนาปกติ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 37 บัญญัติว่า “ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ” จากหลักกฎหมายนี้ภูมิลำเนาปกติได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ

ตัวอย่าง นายแดงทำงานที่กรุงเทพฯ และพักอาศัยในบ้านที่กรุงเทพฯเป็นประจำ นอกจากนี้ นายแดงยังมีบ้านพักตากอากาศที่พัทยาอีกหนึ่งหลัง ปีหนึ่งนายแดงจะไปพักผ่อนที่พัทยา 1 - 2 เดือน เห็นได้ว่าบ้านพักที่กรุงเทพฯ ของนายแดงเป็นสถานที่อยู่ที่เป็นแหล่งสำคัญ จึงเป็นภูมิลำเนาของนายแดง

2. ภูมิลำเนาเฉพาะการ มาตรา 42 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดได้เลือกเอาถิ่นใดโดยมีเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะให้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อทำการใด ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการสำหรับการนั้น” จากมาตรานี้ ภูมิลำเนาเฉพาะการ หมายถึง สถานที่ที่บุคคลกำหนดให้เป็นที่ตั้งติดต่อทำการบางอย่างใดอย่างหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเป็นการเฉพาะ เพื่อสะดวกในการติดต่อธุรกิจหรือชำระหนี้ เช่น นายขวามีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ ได้ติดต่อซื้อขายลำไยกับนายดำ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดลำพูน เพื่อความสะดวกในการฟ้องร้องคดีกรณีผิดสัญญา จึงได้ตกลงในสัญญาว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการซื้อขายลำไยให้ถือว่านายขวามีภูมิลำเนาเฉพาะการอยู่ที่ลำพูน ดังนั้น ถ้ามีกรณีฟ้องร้องเกี่ยวกับการซื้อลำไยเกิดขึ้น ก็สามารถยื่นฟ้องได้ที่จังหวัดลำพูน ส่วนกรณีอื่น ๆ นายขวามีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ

3. ภูมิลำเนาตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่บุคคลมีสถานที่อยู่หลายแห่ง แต่ละแห่งมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น ตามมาตรา 38 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าบุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่หลายแห่งซึ่งอยู่สลับเปลี่ยนกันไป หรือมีหลักแหล่งที่ทำการงานเป็นปกติหลายแห่ง ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น”

ตัวอย่าง นายดำมีกิจการร้านขายอาหารที่กรุงเทพฯ และที่จังหวัดนครสวรรค์อีกแห่งหนึ่ง นายดำเป็นผู้ดูแลร้านทั้ง 2 นี้ โดยเดินทางไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับนครสวรรค์เป็นประจำ ดังนี้ ถือว่าทั้งกรุงเทพฯ และนครสวรรค์ เป็นภูมิลำเนาของนายดำตามแต่จะเลือก

สถานะ

สถานะของบุคคล คือ สถานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคม เป็นประโยชน์สำหรับบอกให้ทราบถึงความสามารถในการใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

สถานะของบุคคลโดยทั่วไปต้องแจ้งให้รัฐทราบ โดยการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสดงว่าบุคคลนี้ดำรงตัวอยู่ในฐานะเช่นใดในสังคม การแจ้งนี้เรียกว่า **การจดทะเบียนสถานะบุคคล**

สถานะของบุคคลที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนมีดังนี้ คือ

1. การเกิด ตาม พ.ร.บ. ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ให้ปฏิบัติดังนี้

1.1 คนเกิดในบ้าน ให้เจ้าบ้านหรือบิดา หรือมารดา แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่คนเกิดในบ้านภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด

1.2 คนเกิดนอกบ้าน ให้บิดาหรือมารดา แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ภายใน 15 วัน นับแต่เกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนด ให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันเกิด

การแจ้งตาม 1.1 และ 1.2 ให้แจ้งตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนด พร้อมทั้งแจ้งชื่อคนเกิดด้วย

2. การตาย ตาม พ.ร.บ. ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 บัญญัติให้แจ้งการตายดังนี้

2.1 คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนตายภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย ในกรณีไม่มีเจ้าบ้าน ให้ผู้พบศพแจ้งภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาพบศพ

2.2 คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีการตายหรือพบศพ แล้วแต่กรณีหรือแห่งท้องที่ที่พึงแจ้งได้ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย หรือเวลาพบศพ ในกรณีเช่นนี้จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้

กำหนดเวลาให้แจ้งตาม 2.1 และ 2.2 ถ้าในท้องที่ได้การคมนาคมไม่สะดวก ผู้อำนวยการทะเบียนกลางอาจขยายเวลาออกไปตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกิน 7 วัน นับแต่เวลาตายหรือพบศพ การแจ้งตาม 2.1 และ 2.2 ให้แจ้งตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดพร้อมทั้งแจ้งชื่อผู้แจ้งด้วย

3. การสมรส จะต้องมีการจดทะเบียน ถ้าไม่จดทะเบียนกฎหมายไม่ถือว่าการสมรส

4. การหย่า มีผลทำให้สถานภาพของการสมรสสิ้นสุดลง การหย่าจะมีผลต่อเมื่อมีการจดทะเบียนหย่าแล้ว การหย่าทำได้ 2 กรณี คือ

4.1 โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย

4.2 โดยศาลพิพากษาของศาล

5. การรับบุตรบุญธรรม ต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และจะต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

6. การเลือกรับบุตรบุญธรรม มี 2 กรณี คือ

6.1 การเลือกรับบุตรบุญธรรมโดยข้อตกลง หมายถึง เกิดจากความตกลงระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมจะตกลงเมื่อใดก็ได้ แต่การเลือกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว

6.2 การเลือกรับบุตรบุญธรรมโดยคำสั่งของศาลเป็นการเลือกรับ โดยอาศัยเหตุตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่อุปการะเลี้ยงดู ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น

7. การรับรองบุตร กรณีเด็กเกิดจากหญิงที่มีได้สมรสกับชาย ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงแต่เพียงฝ่ายเดียว จะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายชาย เมื่อบิดามารดาได้สมรสกันภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

ความสามารถของบุคคล

ความสามารถของบุคคลมี 2 ลักษณะ คือ

1. ความสามารถในการมีสิทธิ หมายถึง สิทธิที่เกิดขึ้นพร้อมกับการมีสภาพบุคคล เช่น สิทธิในการมีทรัพย์สิน สิทธิในการรับมรดก

2. ความสามารถในการใช้สิทธิ หมายถึง ความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา การสมรส การทำพินัยกรรม โดยทั่วไปบุคคลที่มีสิทธิสามารถใช้สิทธิของตนได้ แต่ในบางกรณีกฎหมายได้จำกัดความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคลบางจำพวกไว้

มีบุคคลที่กฎหมายจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิมี 3 ประเภท คือ

1. ผู้เยาว์

2. คนไร้ความสามารถ

3. คนเสมือนไร้ความสามารถ

ผู้เยาว์

ผู้เยาว์ คือ ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะได้ด้วยเหตุ 2 ประการ คือ

1. บรรลุนิติภาวะโดยอายุ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์
2. บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส โดยชอบด้วยกฎหมาย คือ สมรสเมื่อชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ โดยได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเมื่อศาลอนุญาตให้ทำการสมรสได้

ผู้เยาว์ทำนิติกรรม

นิติกรรม คือ สิ่งที่ทำแล้วเกิดผลผูกพันในทางกฎหมาย เช่น การทำสัญญาซื้อขาย ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ คือ อาจถูกบอกล้างหรือให้สัต์ยาบันได้ในภายหลัง ตัวอย่าง ผู้เยาว์จะซื้อบ้านพร้อมที่ดินจากผู้อื่นจะต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน และการให้ความยินยอมนั้นอาจทำเป็นหนังสือหรือทำด้วยวาจาก็ได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีการทำนิติกรรมในบางกรณีความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเพียงฝ่ายเดียวไม่พอ ต้องขอความยินยอมจากศาลด้วย เช่น การซื้อขายที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของผู้เยาว์

นิติกรรมที่ผู้เยาว์สามารถทำได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมและการกระทำนั้น มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ได้แก่

1. ผู้เยาว์ทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุ 15 ปีบริบูรณ์
2. นิติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว เช่น รับทรัพย์สินที่ผู้อื่นยกให้โดยเสน่หาไม่มีข้อผูกพันใด ๆ
3. นิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การรับรองบุตร
4. นิติกรรมที่สมควรแก่ฐานะานุรูปและเป็นการอันจำเป็นต่อการดำรงชีพตามสมควร เช่น ซื้ออาหาร ซื้อสมุด ซื้อหนังสือ
5. ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมให้ประกอบกิจการค้าหรือธุรกิจ ผู้เยาว์ก็มีสิทธิทำนิติกรรมที่อยู่ในขอบเขตการค้าของตนกับบุคคลทั่วไปได้เสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว

ผู้แทนโดยชอบธรรม ได้แก่

1. ผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่ บิดามารดาของผู้เยาว์
2. ผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้ที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งให้ดูแลผู้เยาว์ ในกรณีผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ให้ศาลแต่งตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์ เมื่อมีการร้องขอต่อศาลจากญาติผู้เยาว์ อัยการหรือผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายทีหลังได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ปกครอง